

Secret Hotel præsenterer

# K.R.O.P

Kroppens (kultur)historie  
udsat for dans, performance og foredrag

**Undervisningsmateriale**

For de 14 til 19-årige



Undervisningsmaterialet er skabt med støtte fra **TUBORGFONDET**

## Kære lærere,

Undervisningsmaterialet til K.R.O.P. uddyber nogle af de temaer, der præsenteres i forestillingen.

Da K.R.O.P. er en kombination af forestilling og foredrag, er dette materiale et tillæg til de informationer, der er i selve forestillingen. Vi ser forestillings-foredraget som et afsæt til diskussion – og vi håber, at I som lærere vil fortsætte denne med eleverne.

I undervisningsmaterialet har vi valgt at fokusere på vinkler og temaer, som måske ikke ses så ofte på skoleskemaet.

K.R.O.P. henvender sig direkte til fagene idræt og drama, og kan fungere som anslag eller supplement til seksualundervisningen. Vi mener også, at K.R.O.P. kan inddrages i fag som psykologi, filosofi, billedkunst og samfundsfag.

**God fornøjelse**  
**Med venlig hilsen**

**Secret Hotel**  
Adelaide Bentzon og Christine Fentz

### Materialet indeholder følgende afsnit:

1. Hjernen er en del af kroppen
2. Krop og normer
3. Køn og kønsidentiteter
4. Porno – en del af kønsidentiteten?
5. Empati
6. Performance lecture



## Kort om K.R.O.P.

Vi har lavet et performance-foredrag om kroppen til de unge, fordi de netop er i en fase i livet, hvor kroppen er under forandring, og dermed også bliver bevidstgjort på ny. Som ungt menneske prøver vi at finde os selv som individ i samtid og samfund. Her bliver kroppen på meget håndgribelig vis skueplads for den værdikamp, der til stadighed knytter sig til den. En skueplads, hvor ens egne og andres idealer om kroppen kæmper med og mod hinanden, ofte uden noget entydigt facit. Vores værk belyser kroppen som begreb i kulturel, historisk og politisk sammenhæng. Projektets udgangspunkt er sammen med gymnasieeleverne at perspektivere de idéer og idealer om kroppen, der fylder i deres liv. Undervejs i forestillingen inviterer vi dem med til at reflektere over de normer, som kroppen underlægges, og hvad disse normer er udtryk for.

Den måde vi betragter kroppen på, den måde hvor på den vises frem, gemmes væk, italesættes eller iscenesættes, afspejler tidens og samfundets normer og fortæller om vores nuværende og tidligere tiders værdier. Ved at se på forskellige kulturers kropsværdier gennem tiden, peger vi på, at holdninger og idealer stadig er til debat.

Med forestillingen K.R.O.P. har vi ønsket at arbejde med kroppen både på meget genkendelige og konkrete planer, og på et mere abstrakt refleksionsniveau. Vi har anskuet kroppen som et fænomen, der har privat og politisk betydning – for den enkelte person, for relationer mellem mennesker og for samfundsstrukturer omkring os.

## Holdet bag K.R.O.P.

Holdet bag K.R.O.P. har alle baggrund i dansen, det fysiske teater og performance. Vore håndværk er blandt andet at tage udgangspunkt i kroppen på mange planer, ikke bare som æstetisk redskab, men også som et konkret værktøj til at arbejde med tilstedeværelse, energi, tilstande og følelser. Vi har helt bevidst valgt at jonglere med emner og tematikker i mange forskellige retninger, og håber at det sætter gang i følelser, tanker, refleksion og samtaler.

**Koncept:** Christine Fentz, Adelaide Bentzon og Kasper Daugaard

**Dramaturg:** Christine Fentz

**Iscenesættelse:** Adelaide Bentzon i samarbejde med de medvirkende: Kasper Daugaard og Pernille Koch

# 1. Hjernen er en del af kroppen

I dag er det nok en helt acceptabel og normal idé at opleve tanker og kroppen, sindet og hjertet som forbundne. Hvis det ikke var sådan, ville kroppe eller dele heraf blot vælte omkring uden retning og mening. På trods af denne forbundethed, tager det vestlige samfund og dets traditioner inden for videnskab stadig udgangspunkt i Descartes' (1596-1659) tanker:

Han påstod, at der ikke er nogen synderlig forbindelse mellem kroppen og sjælen, og at mennesket så at sige bestod af to dele: En tænkende, tilregnelig substans, og en fysisk utilregnelig substans. Kroppen var altså bare en mekanisme, hvis funktioner man kunne forudsige igennem livet – selvom den var utilregnelig. Hans opdeling af mennesket har haft stor indvirkning på måden, den europæiske medicin udviklede sig. Kroppen blev set som noget mekanisk med diverse organsystemer, og uden egne subjektive sansninger eller iagttagelser forbundet til patientens eget sind og intellekt. Helt frem til i dag er mange strukturer – sygdomsvæsenet, akademiske uddannelser, etc. – stadig markant opdelt og uden forbindelse med hinanden. Kroppen og sjælen ansues som adskilte og behandles separat – og herved får kroppen også ofte en mindre 'fin' position: Sindet kan bruges til at tænke filosofiske tanker med, men kroppen skal på toilettet...



Hvis vi anskuer krop og sind som eet hele, så er hjernen en ligeså reel del af kroppen som f.eks. leveren. Og hjernen er ikke meget værd uden kroppen. Vores allerførste erfaringer af os selv – som babyer – er direkte forbundet med og afhængige af vores krop. Den fysiske verden omkring os har systemer, der skal begribes; vi er slet ikke bevidste om, at vores mor er et særskilt væsen, og samtidigt skal vi forstå – eller i første omgang blot opleve og registrere – at vi har arme og ben, vi skal sove, spise, have afføring, at vi mærker kulde og varme. Igennem opvæksten skal vi lære at kontrollere eller inddæmme vore følelser, så der kommer balance mellem sindet og følelserne. Alt efter hvordan vi vokser op, er forskellige følelsesudbrud uønskede eller helt i orden, og dette kan være meget kulturelt forskelligt fra familie til familie og mellem de forskellige kulturer.

Selvom vi senere i livet kan leve meget af vores liv gennem dagdrømme og dermed mest i vore tanker og vort sind, så er kroppen en forudsætning for menneskelivet. Vi oplever verden gennem vores sanser, og nogle ville måske påstå at sansningen af verden er vigtigere end analysen af den. Den britiske oplysningsfilosof John Locke (1632-1704) mente, at "intet er i erkendelsen uden, at det har været gennem sanserne". Locke siger, at vi intet som helst kan forstå, realisere, sanse, tænke, registrere, uden at vi først har sanset det. Vi både fornemmer og ser et andet menneske i et rum, vi træder ind i, og måske hører og lugter vi også vedkommende. Vi erkender eller oplever at citronen er bitter, og mælken er sur ved hjælp af vore sanser. Det er almindeligt accepteret, at vi har fem sanser: Syns- lugte- føle- høre- og smags-sansen. Nutidens forskere taler om endnu to sanser, som vi også bruger til at registrere og indtage vore omgivelser med: Kropssansen og balancesansen.

Maurice Merleau-Ponty (1908-1961) var den første filosof, der i stort omfang satte kroppen i centrum for menneskets eksistentielle grundvilkår. Han var optaget af menneskelig perception, som han hævdede altid fandt sted fra en særlig position, der altid er kroppens. For at opfatte, sanse, tilegne sig og vurdere verden forudsættes en levende aktiv krop...

(fra bogen *Ungdom og Krop*, afsnit af Bibi Hølge-Hazelton).

Vi sanser verden gennem kroppen og alle vore tanker er derfor også påvirket af hvad kroppen oplever. Merleau-Ponty tanker samles – sammen med andre ligesindede filosofers – under overskriften "fænomenologi": At vi erkender verden gennem de forskellige fænomener, som vi sanser.

**"Mennesker er sin krop på samme måde som man kan sige om alle andre levende dyrearter, men samtidig har mennesket også sin krop. Sagt på en anden måde, mennesket befinder sig i en balanceakt mellem at have og være en krop, en balance som hele tiden må opretholdes, idet man både oplever sig som sin krop og samtidig har sin krop til rådighed"**

(Berger og Luckmann 1966, Turner 1991, Citeret i *Ungdom og Krop*).

Når mennesket også har sin krop, i modsætning til dyrene, har det at gøre med vores evne til at reflektere; til at erkende at vi er til og fundere over dette. På denne måde kan vi faktisk distancere os – vore tanker – fra os selv; fra vores krop.

## Arbejdsspørgsmål

1. Hvad er forskellen på at have en krop eller være sin krop?
2. Hvorfor kan vi opleve både at være og at have kroppen?
3. Hvordan oplever du det selv: Er dit sind og din krop forbundne? Hvornår og hvornår ikke?
4. Giver menneskets syv sanser – i flg. nyere forskning – mening for dig?
5. Ville samfundet fungere, hvis vi lod os styre af følelserne?
6. Er det alle typer samfund – set globalt – hvor idéen om opdeling mellem sind/sjæl og krop dominerer?

## 2. Krop og normer

**normativ**, (fr. *normatif*, af *norme* norm), som fastsætter, hvordan noget bør være el. bør gøres; det modsatte af deskriptiv.

Mennesket er et biologisk væsen, på samme måde som dyr er det. Som biologiske væsener er mennesker meget ens. Vi har de samme basale behov, vi fødes med bestemte færdigheder, og vores udvikling følger nogenlunde samme mønster. Vi har alle nogle primære behov, og alle mennesker ældes og dør. Der er altså nogle grundlæggende fysiske faktorer, der er fællesmenneskelige.

Først gennem de nære relationer udvikler vi os som individer, og senere præges vi i lige så høj grad af andre sociale felter: Det samfund vi er en del af og den tid vi fødes i. Der er forskellige holdninger til, hvor meget biologi, opvækst og miljø hver især afgør, hvem vi er. Overordnet kunne man sige, at vi bliver dannet i en kombination af biologi, familie og opvækst i et givent samfund og tid.

Vores grundlæggende værdier vil højst sandsynligt være stærkt påvirket af vores nære familie, og af de værdier, der udtrykkes i samfundet omkring os. Antropologen Gregory Bateson siger:

“Vi tror vi tænker vore egne tanker. Men vi tænker vor kulturs tanker.”

(Fra filmen: An Ecology of Mind. A Daughter's Portrait of Gregory Bateson).

Man kan sige, at vi bærer en form for kulturelle briller, som vi ser verden igennem. Som individer er vi underlagt en række normer, som er mere eller mindre bevidste. Den franske sociolog og filosof Pierre Bourdieu (1930-2002) bruger begreberne 'felt', 'doxa' og 'habitus' i forsøget på at indkredse, hvad der skaber et individ:

**Felt** betegner et bestemt socialt område. Hjemmet er ét felt, skolen et andet, arbejdspladsen et tredje, sportsklubben et fjerde, osv. Hvert felt har sit eget **doxa** – et værdisæt; en række koder. Man opfører sig anderledes ved morgenmaden hjemme end ved fodboldtræningen med vennerne. **Habitus** kan man beskrive som summen af de erfaringer, der er indlejret i os. Habitus – som kan oversættes til både 'vane' og 'adfærd' – er den måde vi udtrykker disse erfaringer. At vi er disponeret for bestemte valg og foretrækker noget frem for noget andet, er vores habitus. Hvis man altid har spillet cello, og aldrig håndbold, vil man have en anden habitus, end den person, der har gjort netop det omvendte, fordi disse felter har forskellige doxa.



De fleste mennesker vil på et tidspunkt opleve, at omverdenens normer kan være svære at leve op til, acceptere eller finde sig selv i. Som ung har man ofte særligt brug for at undersøge og bryde med normer; både familien og samfundets, for at finde ud af hvor ens egne værdier og grænser er.

Kroppen er underlagt en lang række normer og forventninger fra det omgivne samfund, og nogle gange kan man sige, at normer er meget tæt på idealer; altså det vi ønsker at opnå. Det gælder køn, funktion, sundhed, og udseende. Hvordan vi ser på disse størrelser afhænger meget af tid og sted, og heldigvis er der en række af disse normer og idealer, som vi kan sætte til debat: Vi behøver ikke at opfylde alle idealer og normer for at leve et godt liv. Og det kan faktisk være en stor hjælp at træde et skridt baglæns og betragte alt dette lidt på afstand.

### **Hvordan man ser ud...**

Kroppen er umiddelbart synlig; vi aflæser hurtigt køn, alder, etnicitet, udseende osv. Vi kan også til en vis grad afkode information om en person ud fra den fremtoning vedkommende har valgt, dvs. påklædning, udsmykning, holdning, adfærd m.m. Men det er nok de færreste, der mener, at den måde de ser ud på fortæller alt om dem.

“Hvis vi anerkender at vi ikke kan forstå og opleve verdenen uden kroppen, må vi spørge os selv hvorfor den levende, sansende krop på den ene side får så lidt opmærksomhed i videnproduktionen, når vi på den anden side bombarderes konstant via medierne med billeder af idealkroppe.

Disse kroppe afspejler vel at mærke ikke ret mange almindelige menneske-kroppe... skyldes det at vi simpelthen har glemt kroppen, fordi den hele tiden er der? Har vi reduceret hverdagskroppen eller arbejdskroppen til en selvfølgelighed eller til en genstand vi helst vil skjule eller glemme, fordi idealkroppen er allestedsnærværende, og minder os om hvad vi ikke har, men måske kunne få, hvis bare lige vi omlægger vores livsstil, køber et klippekort til et fitnesscenter, bruger børneopsparingen til at få rettet ørene ind, pumpet brysterne op, forlænget tissemanden eller suget fedtet ud?”

(fra bogen Perspektiver på Krop og Ungdom af Bibi Hølge-Hazelton).

Der er tidspunkter i livet, hvor man synes det betyder ALT, hvordan man ser ud. Vi kan allesammen komme til at tro, at vores højde, antallet af kilo, størrelsen på bryster og numse, mængden af hår, muskler osv. er afgørende for vores livs lykke. Men når man spørger lidt ældre mennesker, måske endda bare folk over 30, så viser det sig oftest, at udseendet ikke er afgørende i tilværelsen. Sjovt nok har skaldede mennesker og folk med lidt fylde på sidebenene også gode liv, med både kærlighed, sex, glæde, venner og godt arbejde.

De fleste af os kender fornemmelsen af at være meget selvbevidst og også følelsen af helt at glemme sig selv, fordi man er optaget af et eller andet. Måske kan vi bruge lidt mere tid på at opleve vores egen krop, end på at vise den frem. Måske kan man træne sit øje til at være mere rummeligt og kreativt, når det gælder vores forhold til udseende; både eget og andres.

Biologen og forfatteren Midas Dekker (1946-) skriver:

“Smukt er godt... Vi kan godt lide, at mennesker er hele og symmetriske. Det er smukt, men også sundt; Der er ikke noget der har forhindret kroppens halvdele i at vokse. Smukke røde læber vidner om et godt kredsløb, store bryster om meget mælk, brede hofter om et godt potentiale for at føde børn. Hvis smukt er godt, må grimt være dårlig... vogt dig for grimhed. Den slags opfattelser bliver kaldt fordomme. Alligevel er det ingen skade til som tommelfingerregel at lade sig lede af skønhed. Hvordan skulle man forstå en cowboyfilm eller tv-reklame, hvis man ikke vidste at skønheden var den gode og grimrianen skurken? Og selv om man skulle have lyst til at bytte rundt ville det ikke lykkes. Tilbøjeligheden til at synes, at det gode er smukt, og det dårlige grimt, er blevet belønnet så ofte undervejs i udviklingen, at den ikke længere kan brændes væk fra vores biologi. Det er nu en gang en fordom.”



Hvis vi anerkender, at der er nogle universelle regler for hvad der er smukt, og i hvert fald for hvad der er grimt, så kan vi også diskutere idealer og måske 'måle' hvordan egen og andres kroppe enten møder eller ikke møder det ideal, der er herskende for tiden. Den danske nyfeminist Nina Søndergaard mener f.eks., at naturlighed er ligeså konformt, som idealkroppe kan være det:

“Kvinderne skal have lov til at gøre med deres krop, som de har lyst.

Det er et ret fesent standpunkt, men der er åbenbart behov for nogen, der siger det.

Det er fint med silikonebryster, det er fint med naturlige bryster. Det er fint med hår på den, det er fint uden. Man må få alle de piercinger og plastikpatter, man vil. Jeg kan slet ikke forstå, at der er nogen, der synes, at de stadig skal lade sig spejle i andre kvinder. Kvindens krop er hendes egen. Der er en bekymring over, at kvinden fremstilles meget entydigt, ikke medicinsk, men mere idealiseret. Det kan kvinden ikke leve op til, og derfor skal vi bruge alle mulige forskellige naturlige bryster som et opgør med plastikbryster og silikone. Det er sådan set fint nok.

Jeg kender kvinder, der har fået rettet deres krop til, så de er blevet glade for den. Det drejer sig ikke om brystoperationer, men jeg synes, det er fint. Hvis man siger, at de kvinder, der lader sig operere, er forkerte, er man jo ikke nået et hak videre. Det er at erstatte en konform standard med en anden. Kan man virkelig kun være glad for sin egen krop, hvis der er tusind kloner af én?”

(Prosex-feminist Nina Søndergaard (1982-), Interview i forbindelse med femte udgivelse af klassikeren Kvinde kend din krop. Information web 22. november 2013).

Læs mere om og af Nina Søndergaard her:

<http://www.information.dk/256353>

<http://prosexfeminisme.dk/>

Bemærk at vi i det foregående har belyst kropslige normer ud fra en vestlig og europæisk optik. Normerne for hvad der er smukt, kan se fuldstændigt anderledes ud i kulturer fjernt fra den nordiske og europæiske.

## Arbejdsspørgsmål

1. **Fylder kropsidealer i jeres hverdag? Meget eller lidt?**
2. **Hvordan fylder de?**
3. **Diskuter nutidens europæiske kropsnormer i forhold til udseende og sundhed.**
4. **Diskuter Nina Søndergaards udsagn.**
5. **Hvilke normer kan I få øje på omkring jer, som handler om hvordan vores adfærd er; hvordan vi er i ft. hinanden?**
6. **Hvilke normer kan I få øje på, som angår udseende og måde at leve på?**
7. **Hvilke normer er du bevidst om at du gerne vil udfordre? Hvis normer er det; dine forældres, bedsteforældres, skolens, eller andres? Hvilke normer har rod i noget religiøst?**
8. **Se [www.secrethotel.dk](http://www.secrethotel.dk) for fotos fra andre kulturer. Hvilke normer kan du læse ud fra disse fotos?**

### 3. Køn - og kønsidentiteter

Før I går videre med dette kapitel, vil vi foreslå, at I googler: "er der forskel på mænd og kvinder?" Skim hurtigt de mange resultater, som dette giver, og I vil få et indtryk af, hvor mange forskellige undersøgelser, og hvor mange forskellige holdninger, der er i spil.

**kønsroller**, sæt af forventninger, der rettes til individer alene på baggrund af deres køn. Er for en del socialt og kulturelt formbare. Tilegnelsen af kønsrollen foregår via kønssocialiseringen og internaliseres i *kønsidentiteten*. Gyldendals Leksikon.

Vores kønsidentitet skabes i krydsfeltet mellem vores biologiske køn, vores psykologiske køn og de normer og værdier, der tilskrives kønnene i vores nære relationer og i det omkringliggende samfund.

Men er det ikke værd at undersøge, hvad vi egentlig taler om, når vi taler om at være mand eller kvinde? Er en dreng nogen bestemt, som en pige ikke er? Kan man sige, at noget er fælles for kvinder, som man ikke finder hos mænd?

Traditionelt set er verden befolket af piger og drenge – kvinder og mænd. Det er ligetil. Men man kan også tale om både et fysiologisk køn og et psykologisk køn, og det er ikke alle, der oplever sammenhæng mellem det fysiologiske køn, de er født som, og det psykologiske køn, de oplever at være. Nogle forskere, bl.a. den amerikanske biolog Anne Fausto-Sterling (1944-), argumenterer for, at vi på et rent biologisk plan burde tale om op til fem mulige kønsvarianter, altså fem forskellige kombinationer af kvindelige og mandlige biologiske træk.

Den første dansker, der gennemgik kønsskiftekirurgi, var kunstmaleren Einar Wegener (1882-1931), som i 1930 tog navneforandring til Lili Elbe efter gentagne operationer i Dresden. Elbe døde sandsynligvis af komplikationer efter de kirurgiske indgreb.

Det juridiske grundlag for kønsskiftekirurgi findes i Sundhedslovens kapitel 33 med tilhørende bekendtgørelser. I Danmark foretages 4-5 kønsskifteoperationer årligt (oftest fra mand til kvinde) forudsat at både Indenrigs- og Sundhedsministeren (i praksis Sundhedsstyrelsen) har givet tilladelse til indgrebet.

Indtil 1981 var homoseksualitet på listen over psykiske forstyrrelser i Danmark. I dag er transkønnethed stadig på listen over psykiske forstyrrelser. Når en patient har ønske om kønsskifte, henvises han/hun i første omgang til Sexologisk Klinik, som står for udredning og observation

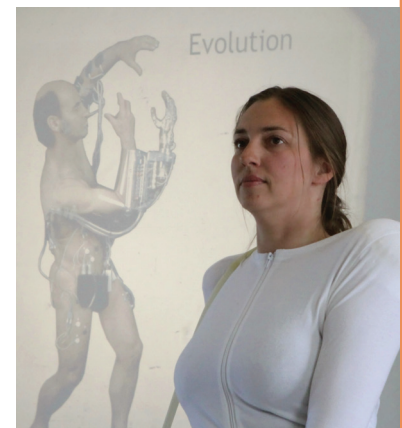
**Queer-teori:** Udviklet siden 1990, og omhandler teori om og forskning i livsvalg og -former, der ikke følger den normative mand-kvinde, men undersøger i hvilken grad kønsstereotyper er samfundsskabte.

Se den engelske wiki-side:

[http://en.wikipedia.org/wiki/Queer\\_theory](http://en.wikipedia.org/wiki/Queer_theory) og den danske: <http://da.wikipedia.org/wiki/Heteronormativitet>

Den amerikanske filosof, sociolog og queer teoretiker Judith Butler (1956-) ser kønnet som en konstruktion, og mener ikke, at der nødvendigvis er sammenhæng mellem det biologiske og det sociale køn, men at kønnet snarere er noget vi "performer", altså vi iscenesætter kønnet på forskellige måder.

Butler kritiserer det, hun kalder en binær tankegang: Man er enten mand eller kvinde. De to køn er poler, der hver repræsenterer det, som den anden ikke er. Man er altså kvinde, fordi man ikke er mand og omvendt. Butler mener derimod, at man på den måde fastholder de enkelte køn og de enkelte individer i kategorier, der er alt for snævre. Hun ser i stedet kønsidentiteten som flydende, og noget vi selv konstruerer løbende. Tænkt f.eks. på Conchita Wurst, der vandt Eurovision i 2014.



## Arbejdsspørgsmål

1. Diskuter hvad, der definerer kønnene. Hvornår er noget biologisk, og hvornår er noget psykologisk?
2. Er kønnet biologisk eller kulturelt bestemt? Hvordan? Hvorfor?  
Er der forskel på kønnene fra en kultur til en anden?
3. Hvad mener Judith Butler med et binært syn?
4. Hvad vil det sige at iscenesætte kønnet?
5. Er det vigtigt at have en tydelig kønsidentitet? For hvem er det vigtigt, og i hvilke situationer?
6. Kender I nogen, der har ønsket eller fået kønsskifteoperation?

## 4. Porno – en del af kønsidentiteten?

**Det er svært at lave en forestilling om kroppen uden at inddrage seksualiteten. I det 21. århundrede er det svært at beskæftige sig med køn og seksualitet uden at runde pornoen.**

Mennesket har altid beskæftiget sig med det erotiske, og de var hverken fromme eller fantasiløse i gamle dage. At afbilde og fortælle om det seksuelle er noget mennesket har gjort, så længe vi har haft sex. Altså... altid. Man kan finde erotiske motiver på antikke vaser, meget avancerede seksuelle optrin på friser i hinduistiske templer, frække motiver i ældre japansk kunst, og sådan kunne vi blive ved. Men vi kommer nok ikke udenom, at der i dag er ret mange flere billeder af kønsdele – uden ansigter tilknyttet – som flyder rundt i det offentlige rum, end i tidligere tider.

Danmark var det første land, der frigav pornografi; det skete i 1969 med lovliggørelsen af billedpornografi. Denne lovændring skete i forlængelse af den seksuelle frigørelse, der foregik op gennem 60'erne; bl.a. kendt som en del af '68'er-oprøret'. Den gang var pornoens frigørelse en sejr for den seksuelle frigørelse. I dag er der mange, som kritiserer pornoen for at fremme meget stereotype og negative kønsopfattelser. Man siger, at pornoen har sneget sig ind i mainstreamkulturen, at den med sin kommerialisering er med til at forrå vores opfattelse af seksualitet, og at den producerer nogle urealistiske forventninger til kønsakten. Vi finder referencer til sex og dermed til porno overalt; f.eks. i reklamer og i musikvideoer. Pornoen er nærmest midt imellem fiktionsfilm og dokumentation: Den eksisterer på film som en slags fiktion, men samtidig er handlingen på film noget, der rent faktisk finder sted: De optrædende er ikke nogen, der spiller, at de har sex. De har sex.

Samtidig er der røster om at tage bekymringerne om pornoens skadelige virkninger med et gran salt: Fantasi og virkelighed eksisterer fint side om side, og porno er et glimrende redskab til leg og udforskning. Måske handler det om hvad slags porno, man møder hvornår i sine ungdomsår, og hvordan man forholder sig til den: Hvad kan inspirere, og hvad er bare med til at sætte nogle helt urealistiske standarder?

### **Porno kan altså ses som både frigørende og undertrykkende?**

Måske er det lidt med porno, som det er med gyserfilm: Gyset pirrer os, og gør os nærværende, pornoen fascinerer og vækker lyst. Men en lidt for heftig gyser kan blive siddende i os; billeder dukker uønsket op på det indre lærred. Måske kan vi også se en pornoscene, som overtræder vores grænser, og bliver hængende i hjernebarken på en måde vi meget gerne vil af med. Samtidig er der fantastiske muligheder, når man tør lege og udforske og har sig selv med i behold.

Mange fra generationen, der har lavet K.R.O.P., fandt gamle Rapportblade, som vi flittigt studerede i smug. En blanding af sex og løgnehistorier, og meget spændende. Jeres generation er den første med så direkte adgang til porno i alle former, til og med filmet. Det er jer, der lever i 'øjets tidsalder', som man kalder det. En ekstrem visuel kultur.

**Hvad siger I?**

**Hvordan taler I om porno?**

**Taler I om det?**

Hvis os bag forestillingen skulle nævne personer, som vi IKKE ville diskutere porno med, så ville vore forældre nok komme på førstepladsen, stærkt forfulgt af vore skolelærere.

**Men hvem taler man så med?**

**Sine jævnaldrende?**

**Og hvordan?**

Vi stiller jer derfor de samme spørgsmål, som vi selv diskuterede længe, da vi skulle arbejde med porno som tema i K.R.O.P.:

## Arbejdsspørgsmål

1. **Vælger I porno til?**
2. **Vælger I porno fra?**
3. **Er porno bare noget, der er der; som I falder over? Eller opsøger I det?**
4. **Er porno godt? Hvorfor? Hvordan?**
5. **Er porno dårligt? Hvorfor? Hvordan?**
6. **Har porno indflydelse på den måde I opfatter sex på? Hvilken indflydelse?**
7. **Hvordan er henholdsvis mænd og kvinder iscenesat i porno?**

Læs evt. følgende artikler for flere tilgange til emnet:

<http://www.information.dk/455244>

<http://www.information.dk/497764>

Lidt mere komplekse artikler:

<http://www.kvinfo.dk/side/559/article/414/>

<http://prosexfeminisme.wordpress.com/tag/porno/>

## 5. Empati

“Empati er en basal menneskelig impuls, der påvirker historiens gang, vores kultur og vores personlige relationer. Empati er også et neurologisk faktum – et faktum, der bliver mere og mere anerkendt”.

(Fra artiklen "Mirrored Emotion" af Lydiaalye Gibson)

Hvorfor har vi inddraget empati i en forestilling om kroppen? Fordi vores evne til at føle med andre mennesker også baserer sig på sanserne. De fleste af os er bevidste om, at vores kommunikation med hinanden består af langt mere end det sproglige.

Når vi aflæser et andet menneske, bruger vi alle sanser. Barnet kan f.eks. aflæse ansigtsudtryk og registrere andres følelser fra det er ganske lille. En ting er at kunne *aflæse*, noget andet er at kunne *sætte sig ind* i andres følelser. At have empati.

### **Vi taler ofte om at have sympati med nogen, men hvad er forskellen på empati og sympati?**

Helt kort kan man sige, at vi har sympati *for* nogen, men empati *med* nogen. Empati indebærer, at vi kan spejle os selv i det andet menneske og forestille, os hvordan det er at være den person.

I bogen *The Social Neuroscience of Empathy* beskrives, hvordan empati forudsætte, at man:

1. Er i stand til at læse, hvilken situation et andet menneske står i.
2. At man kan forestille sig, hvad dette menneske må føle i pågældende situation.
3. At man kan spejle sig selv i det andet menneskes følelse – altså forestille sig, hvordan det er at være det andet menneske.
4. At man kan spejle sine egne følelser i det, man forestiller sig, det andet menneske føler.

Vi ved mere og mere om, hvad der foregår i hjernen, og derved bliver vi også bedre i stand til at kortlægge det menneskelige følelsesregister i al dets enorme kompleksitet. Noget af det nyeste inden for hjerneforskningen er studiet af de hjerneceller, der på dansk har fået navnet 'spejlneuroner'. Det hedder de, fordi disse hjerneceller kan kopiere eller 'spejle' det, der foregår i omgivelserne, f.eks. et andet menneskes bevægelse. Spejlneuronerne både informerer og aktiverer andre cellesystemer i os, f.eks. kan de aktivere muskler i vores egen krop, når vi ser en bevægelse hos andre. Mange forskere mener, at spejlneuroner er en af de største opdagelser i forståelsen af menneskets evne for empati.

(Kilde: Hvorfor jeg føler det du føler af Joachim Bauer)

Men er empati så bare noget vi er født med? Forskning peger på, at mennesket er født med empathiske evner (vi er i bund og grund sociale væsener), men *hvordan* vi udvikler disse evner, er dybt afhængigt af, *hvad* vi lærer. I første omgang lærer vi af vores nære relationer; vores forældre og andre voksne, og senere også fra personer og relationer i samfundet omkring os. Empati er altså også tillært.

At kunne relatere til andre mennesker, kommunikere, nå til enighed, løse konflikter osv. kræver at vi kan sætte os selv i spil i forhold til andre mennesker; at vi kan finde balancen mellem deres virkelighed og vores egen. I forholdet til andre mennesker bruger vi altså vores empathiske evner hele tiden – og det gælder faktisk også vores forhold til dyr.

Hvad der forventes af os, empatisk, har også flyttet sig. For bare 50 år siden var man som samfund langt mindre interesseret i, hvad børn følte. De skulle bare opføre sig ordentligt; 'ses, men ikke høres'. Psykologien og udviklingspsykologien har gjort os mere interesserede i børns udvikling og følelser, og voksensamfundet har på den måde fået større empati for børn og børns særlige opfattelsesverden. Et samfund kan også skabe en kultur, der er direkte u-empatisk overfor en bestemt gruppe, f.eks. folk med andre etniske eller religiøse tilhørsforhold, eller folk med anden seksuel orientering end den normative; den heteroseksuelle. Mangel på empati har konsekvenser, og som Simon Baron Cohen siger det:

“Empati er en af de mest værdifulde ressourcer vi har. Og ud fra den betragtning forekommer det besynderligt at emnet empati ikke optræder på skoleskemaet, eller sjældent nævnes inden for politik, i forretningslivet, eller i retssystemet... Jeg tror vi har taget empati for givet, og derfor har vi i en vis udstrækning overset det. Psykologi som videnskab har stort set ignoreret det i de sidste 100 år. Undervisere, der har fokuseret på sprog og matematik, har også stort set ignoreret det. Vi formoder bare, at et barn udvikler empati, uanset hvad ...”

(Zero Degrees of Empathy af Simon Baron Cohen)

Om både dyrs og menneskers empati, lyt til antropologerne Rane Willerlev og Nils Buband i DRs Natursyn.

“Empatiens sorte side”:

<http://www.dr.dk/radio/ondemand/pl/natursyn-70#!/13:18>

## Arbejdsspørgsmål

1. Find eksempler på empati i dagligdagen. Find eksempler fra dagligdagen på manglende empati.
2. Kan man forestille sig, at empati er noget, man kunne lære mere om i skolen?
3. Hvorfor tror I, at nogen har mere empati end andre?
4. Hvordan opleves empati?
5. Hvordan opleves det når andre har sympati med én?
6. Hvordan opleves det, når nogen ikke viser empati?
7. Skal man altid prøve at have empati med nogen, eller er der tidspunkter, hvor det er bedre ikke at have det?

## 5. Performance lecture

**K.R.O.P. er en 'performance lecture' – en form, som også af og til kaldes en 'lecture performance'. Altså både forelæsning og forestilling. Groft sagt kan man sige at performance lectures har foredragets form:**

Nogen, en eller evt. flere personer står foran mange personer og fortæller noget. Ved ordet 'foredrag' ser I måske et rejseforedrag for jer, billeder & beretning om en rejse – eller en lærer eller universitetsforelæser, som øser af sin viden, måske med billeder, der underbygger og supplerer.

Næsten i modsætning hertil befinder teatrets 'forestilling' sig: Traditionelt set er en forestilling i teatret et værk, hvor en fiktionel fortælling leveres til et publikum, der 'drømmer med' på illusionen om, at de optrædende 'er' de karakterer og figurer, som de spiller.

En performance lecture kunne man beskrive som et foredrag, der kan finde på Hvad Som Helst... Måske begynder foredragsholderen at synge en sang og danse undervejs. Eller tager en maske på og smider med farver. Inviterer tilskuerne på en afstemning, en drink eller en dans. Opfører en model-krig med klodser og fjernstyret legetøj. Og så videre, og så videre og så videre... Når man blander teatrets muligheder ind i foredragets rum, er mulighederne uendelige. Men dette gøres formodentligt altid sådan at man som tilskuer har i det mindste en tåget fornemmelse af hvorfor dette eller hint sker. De store skift sker ikke bare fordi de kan. De sker, fordi skaberne af værket har valgt, at nu er det fx ikke tale, der kommunikerer bedst; efter netop dette tekst-forløb, må vi have en dans, nogle billeder, noget lyd eller noget helt fjerde.

Det særlige ved formatet 'performance lecture' er, at man altid kan komme tilbage til 'neutral': Der hvor det bare er mig – den optrædende/foredragende/den, der har forberedt hvad, der skal ske – som står overfor jer, gæsterne/tilskuerne, i det samme rum som jer og taler både til og med jer.

Performance lecture er et relativt nyt format indenfor scenekunsten; måske 15 år gammelt, og i Danmark kun kendt i måske 10 år. Dens rødder går tilbage til konceptkunst i 60'erne. Genren kan betegnes som en hybrid – midt mellem akademisk tilgang og kunst – med elementer fra både forskning, foredrag, billedkunst, fortælleteknikker og scenekunst.

Hvis man som professionel virkelig går i detaljer, vil man måske ikke være helt enig i leksikondefinitionen nedenfor af 'lecture performance', men dét er en samtale for fagnørder.



Nu om dage bruger man ofte **etiketten 'scenekunst'** overordnet om nærmest alle forskellige typer sceniske udtryk; uanset om de foregår på en 'scene' eller er stedsspecifikke; ude i by og landskab: Dans, musical, performance, traditionelt teater, performance lectures, osv. Se bare Gyldendals Teaterleksikon for hvor mange måder ordet bliver brugt på.

**Lecture-performance**, en blandingsform af forelæsning og performance. Anvendes både om en forestilling, der har som mål at formidle noget med forelæsningsformen som inspiration, og om en forelæsning, der anvender teatrale virkemidler, sådan at den kan se ud som en forestilling.

[http://www.denstoredanske.dk/Gyldendals\\_Teaterleksikon/Genrer/lecture-performance](http://www.denstoredanske.dk/Gyldendals_Teaterleksikon/Genrer/lecture-performance)

**hybrid**, *krydsning*, i biologien afkom af forældre, som adskiller sig fra hinanden mht. genetiske egenskaber, oftest ved at stamme fra hver sin bestand eller population, race, underart eller art. I zoologien benyttedes især tidligere betegnelsen bastard synonymt med artshybrid.

Rent teknisk kan man sige, at skuespilleren bag enhver rolle i et traditionelt skuespil – skabt med udgangspunkt i et allerede skrevet manuskript – kan udskiftes til en anden skuespiller (hvilket selvfølgelig får konsekvenser for hele holdet på scenen, ligesom et sportshold også mærker forskel alt efter hvem, der spiller). I modsætning hertil siger man, at performance lecturen ikke er noget, man 'spiller', lader-som-om på samme måde, som i en psykologisk fortælling. Derfor kan man heller ikke udskifte de optrædende i en performance lecture med andre personer, for det er netop disse individer, der har haft noget på hjerte, sådan at netop dette værk, dette budskab, er skabt. Som forfatteren D.H. Lawrence (1885-1930) beskriver det nedenfor; denne dags sandhed, den enkelte kunstners sandhed, er det vigtige i kunsten:

“Art-speech is the only truth. An artist is usually a damned liar, but his art, if it be art, will tell you the truth of his day. And that is all that matters. Away with eternal truth.”

Andre vil mene, at formatet performance lecture er opstået som en modreaktion på psykologisk indfølt skuespil. Eller ud fra et ønske om at være nærmere tilskuerne, ikke kun fysisk, men også i forhold til at være i samme mentale rum som dem og tale direkte til dem.

For mere info ang. performance lectures, se fx en kort engelsksproget definition af lecture performance, inkl. litteraturhenvisninger:

<http://thepublicschool.org/node/4128>

## Arbejdsspørgsmål

1. Hvilke forskelle har I bemærket mellem K.R.O.P. og andre typer teater/scenekunst, som I kender til (musicals, dans, psykologiske eller andre typer teaterstykker)?
2. Var der nogle dele, hvor du tænkte, at her kunne du også have været med til at optræde?
3. Hvornår giver det mening at vælge performance-lecture som sit format, fx til hvilken type emner?
4. Hvad kan performance-lecture, som andre genrer ikke kan?
5. Hvad kan performance-lecture ikke?

## Praktiske opgaver

**Find et tema og arbejd med tre forskelligartede typer materiale, der udspringer af temaet.**

**I kan arbejde med temaet uden at have et manus, men ved at 'deviser'**  
– se faktaboksen.

**Prøv at iscenesætte temaet som en ultrakort performance lecture, hvor nogle elementer formidles som foredrag, og nogle elementer er iscenesat på andre måder. I kan fx vælge at bruge tre af disse: Udsagn/tekst. Billede/tableau (som I laver). Krop/bevægelse. Medinddragelse af tilskuere.**

**Devising:** Fra engelsk; at finde på eller opfinde. I scenekunsten henviser det til et metodefelt, hvor man skaber materiale uden at tage udgangspunkt i et skrevet manuskript. Ud fra opgaver skaber spillerne eller danserne materiale, som senere kan iscenesættes til en forestilling.

Måske har I kunne bruge hele materialet, måske har I kun fokuseret på enkelte dele af det. Under alle omstændigheder håber vi, at både forestillingen K.R.O.P. og vores undervisningsmateriale har bidraget til det perspektiv, at begreber som køns-konstruktion, seksuel identitet, kropsidealer, somatisk og psykosomatisk forståelse er begreber til konstant debat. En debat som vi alle, inklusive eleverne, selv kan deltage i og præge.

## Kildeliste:

Baron Cohen, S.: *Zero Degrees of Empathy*. Penguin, 2011.  
Bateson, N.: *An Ecology of Mind. A Daughter's Portrait of Gregory Bateson*. Filmportræt.  
Bauer, J.: *Hvorfor jeg føler det du føler*. Borgen, 2006  
Brejnrod, P.: *Sociologi*. 1. udgave, Gyldendal, 2007  
Butler, J.: *Kønsballade – feminisme og subversionen af identitet*. 1. udgave, Forlaget THP, 2011  
Christoffersen, Mørck, Sørensen: *Ungdomssociologi*. 2. udgave, 4. oplag, Columbus, 2005  
Copland, A./Goldie, P.: *Empathy: Philosophical and Psychological Perspectives*. Oxford Press, 2011  
Decety, J and Ickes, W. (ed): *The Social Neuroscience of Empathy*. MIT Press, 2011  
Dekker, M.:  
Hølge-Hazelton, B.: *Perspektiver på Krop og Ungdom*, Cefu, 2003.  
Prieur, A.; Sestoft, C.; Esmark, K.; Rosenlund L.: *Pierre Bourdieu – En introduktion*. 1. udgave, Hans Reitzels Forlag, 2006  
Wilken, L.: *Pierre Bordieu*. 1. udgave, Roskilde Universitetsforlag, 2006

## Weblinks:

Gyldendals Leksikon: <http://www.denstoredanske.dk/>  
[http://www.denstoredanske.dk/Gyldendals\\_Teaterleksikon/Genrer/lecture-performance](http://www.denstoredanske.dk/Gyldendals_Teaterleksikon/Genrer/lecture-performance)  
<http://thepublicschool.org/node/4128>  
DRs Natursyn. "Empatiens sorte side": <http://www.dr.dk/radio/ondemand/p1/natursyn-70#1/13:18>  
<http://www.information.dk/455244>  
<http://www.information.dk/497764>  
<http://www.kvinfo.dk/side/559/article/414/>  
<http://prosexfeminisme.wordpress.com/tag/porno/>  
<http://prosexfeminisme.dk/>  
<http://www.information.dk/256353>  
[http://en.wikipedia.org/wiki/Queer\\_theory](http://en.wikipedia.org/wiki/Queer_theory)  
<http://da.wikipedia.org/wiki/Heteronormativitet>

## Kontakt til Secret Hotel:

Christine Fentz/mail@secrethotel.dk / Tlf:40843386  
Line Rostrup Henningsen / line@secrethotel.dk / Tlf: 50556263

## Spørgsmål i forbindelse med undervisningsmateriale:

Adelaide Bentzon/a\_bentzon@hotmail.com/ Tlf:22910378

K.R.O.P er støttet af Statens Kunstråds Scenekunstudvalg, Aarhus Kommunes Kulturudviklingspulje, Aage & Johanne Louis-Hansens Fond, Tuborgfondet og Bora Bora – dans & visuelt teater.

